

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده حسابداری و مدیریت

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته حسابداری

"رابطه میان ویژگی‌های شرکت و میزان افشای داوطلبانه اطلاعات"

The relation between firm characteristics and Voluntary Disclosure

استاد راهنما: جناب آقای دکتر یحیی حساس یگانه

استاد مشاور: جناب آقای دکتر حمید خالقی مقدم

استاد داور: جناب آقای دکتر صابر شعری

تحقیق و نگارش: سحر پزنگ

شهریور ۸۸

... پنج‌گانه سخط و رود به دستان را از خاطر نمی‌برم. محیطی علو از دانش آموزشی که گروهی کریمان، گروهی شاد و خندان و گروهی بی‌تفاوت در انتظار بدست آوردن تجربه‌ای جدید و آشنایی با محیطی نه‌چندان آشنایه سر می‌بروند...

از آن زمان سال‌های گذر و من تمام این سال‌ها را در پیون راهبانی‌های معلمان و اساتید که تقدیر خود می‌باشم. آن‌هایی که در کنار پدر و مادر، زیبا دیدن و درست اندیشیدن را به من آموختند.

بر خود لازم می‌دانم از نگاه‌های گرم مادرم و دستان پر مهر پدرم که وجودشان سراسر پناهی و مهر است قدر دانی کنم، همچنین پاسکزار کلیه اساتید خود در دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های شهید بهشتی و علامه طباطبائی، هستم و از لطف و راهبانی‌های بی‌دریغ جناب آقای دکتر حساس یکانه که در طول انجام پژوهش، همواره از رهنمودهای ارزشمندشان بهره‌مند شدم صمیمانه تشکر می‌کنم. همچنین از جناب آقای دکتر خالقی مقدم که مسئولیت مشاوره پایان‌نامه را به عهده داشتند و جناب آقای دکتر شعری که مسئولیت داوری را بر عهده داشتند، کمال تشکر و قدر دانی را دارم. از همسر مهربانم مسعود نیز که همچون مشاور صبور از وجودش بهره‌برده‌ام، بی‌نیایت پاسکزارم.

در نهایت از خداوند بلند مرتبه آرزوی سلامتی و سعادت همه این عزیزان را دارم.

فهرست مطالب

- I ..... چکیده فارسی
- II ..... چکیده انگلیسی

فصل اول

- ۱-۱ - مقدمه ۱
- ۱-۲ - بیان مسئله ۲
- ۱-۳ - ضرورت انجام تحقیق ۴
- ۱-۴ - اهداف تحقیق ۵
- ۱-۵ - متغیرها و فرضیه های تحقیق ۶
- ۱-۶-۱ - روش تحقیق ۸
- ۱-۷ - جامعه و نمونه آماری ۹
- ۱-۸ - روش جمع آوری اطلاعات ۹
- ۱-۹ - روش تجزیه و تحلیل داده ها ۱۰
- ۱-۱۰ - مدل تحقیق ۱۰
- ۱-۱۱ - تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی ۱۱
- ۱-۱۲ - ساختار کلی تحقیق ۱۳

فصل دوم

- ۲-۱ - مقدمه ۱۴
- ۲-۲ - تعریف افشا ۱۶
- ۲-۳ - اهداف افشای اطلاعات ۱۸
- ۲-۴ - چه اطلاعاتی لازم است افشا شود ۱۹

- ۲-۵- چه میزان از اطلاعات لازم است افشا شود..... ۲۰
- ۲-۶- استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی و نیازهای اطلاعاتی آنان..... ۲۲
- ۲-۷- شفافیت اطلاعات..... ۲۵
- ۲-۸- آیا شفافیت همیشه مطلوب است؟..... ۲۸
- ۲-۹- مفهوم عدم تقارن اطلاعاتی..... ۲۹
- ۲-۱۰- اصل افشای کامل..... ۳۱
- ۲-۱۱- افشای داوطلبانه اطلاعات..... ۳۲
- ۲-۱۲- تئوری الزامات افشای شرکت و گزارشگری مالی..... ۳۵
- ۲-۱۳- منافع افشای داوطلبانه اطلاعات..... ۳۶
- ۲-۱۴- هزینه‌های مترتب بر شرکت حاصل از افشای اطلاعات..... ۴۶
- ۲-۱۵- اقتصاد الزامات افشای اطلاعات..... ۴۸
- ۲-۱۶- اثرات و پی‌آمدهای خارجی افشای شرکت..... ۵۰
- ۲-۱۷- اندازه‌گیری افشا و کیفیت ارقام حسابداری..... ۵۲
- ۲-۱۸- افشای داوطلبانه و سرمایه‌گذاری..... ۵۳
- ۲-۱۹- راهبری رقابتی شرکت و افشای داوطلبانه..... ۵۵
- ۲-۲۰- ساختار مالکیت، افشای اطلاعات و ارزش شرکت..... ۵۷
- ۲-۲۱- افشای داوطلبانه اطلاعات زیست محیطی..... ۵۹
- ۲-۲۲- نیاز به گسترش سیستم افشای اطلاعات..... ۶۲
- ۲-۲۳- طبقه‌بندی ویژگی‌های شرکت‌ها..... ۶۷
- ۲-۲۳-۱- ویژگی‌های مبتنی بر ساختار..... ۶۸
- ۲-۲۳-۲- ویژگی‌های مبتنی بر عملکرد..... ۶۸
- ۲-۲۳-۳- ویژگی‌های مبتنی بر بازار..... ۶۸
- ۲-۲۴- شاخص افشای داوطلبانه..... ۶۹

۶۹	..... ۱-۲۴-۲ انواع شاخص افشا
۷۱	..... ۲-۲۴-۲ ارقام شاخص افشا
۷۷	..... ۲۵-۲ الزامات افشای اطلاعات برای شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار
۷۸	..... ۱-۲۵-۲ دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت های ثبت شده نزد سازمان بورس اوراق بهادار
۸۵	..... ۲-۲۵-۲ دستورالعمل اجرایی: نحوه گزارش دهی دارندگان اطلاعات نهانی
۸۷	..... ۳-۲۵-۲ آیین نامه انطباقی شرکت های پذیرفته شده در بورس
۹۲	..... ۲۶-۲ سوابق تحقیقات تجربی
۹۲	..... ۱-۲۶-۲ تحقیقات خارجی
۱۱۰	..... ۲۶-۲ تحقیقات انجام شده در ایران
۱۱۹	..... خلاصه و جمع بندی

فصل سوم

۱۲۰	..... ۱-۳ مقدمه
۱۲۰	..... ۲-۳ تعریف روش تحقیق
۱۲۱	..... ۳-۳ طرح مسأله پژوهش
۱۲۲	..... ۴-۳ تدوین فرضیه های تحقیق و مدل تحقیق
۱۲۳	..... ۵-۳ روش شناسی و روش تحقیق
۱۲۳	..... ۶-۳ روش تجزیه و تحلیل داده ها
۱۲۴	..... ۷-۳ نحوه اندازه گیری متغیرهای تحقیق
۱۲۷	..... ۸-۳ جامعه آماری
۱۲۸	..... ۹-۳ نمونه آماری
۱۳۰	..... ۱۰-۳ قلمرو مکانی و زمانی تحقیق

۱۱-۳- نحوه جمع‌آوری داده‌ها ۱۳۱

خلاصه فصل ۱۳۱

فصل چهارم

۱-۴- مقدمه ۱۳۲

۲-۴- بررسی فرض نرمال بودن متغیر وابسته ۱۳۲

۳-۴- جدول آمار توصیفی ۱۳۴

۴-۴- تجزیه و تحلیل نتایج آزمون مدل‌ها ۱۳۵

۵-۴- مدل منتخب با استفاده از روش گام به گام ۱۴۶

۶-۴- بررسی اعتبار مدل ۱۴۷

خلاصه فصل ۱۴۸

فصل پنجم

۱-۵- مقدمه ۱۴۹

۲-۵- مروری بر نتایج بدست آمده از تحقیق ۱۴۹

۳-۵- محدودیت‌های تحقیق ۱۵۳

۴-۵- پیشنهادات حاصل از تحقیق ۱۵۴

۵-۵- پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی ۱۵۵

منابع فارسی ۱۵۶

منابع لاتین ۱۵۸

پیوست ۱- شرکت‌های نمونه ۱۶۲

پیوست ۲- آزمون‌های آماری و نمودارهای پراکنش ۱۶۹

چکیده:

در این پژوهش، رابطه بین ویژگی‌های شرکت و میزان افشای داوطلبانه اطلاعات مورد بررسی و آزمون قرار گرفت. هدف این تحقیق گزارشی از میزان افشای داوطلبانه اطلاعات مالی و غیر مالی که عموماً توسط شرکت‌های پذیرفته شده بورسی انجام می‌شود و همچنین بررسی وجود رابطه بین مشخصه‌های ساختاری، عملکردی و بازار می‌باشد.

به منظور تعیین میزان افشای داوطلبانه از شاخصی متشکل از 46 مورد از اقلام افشای داوطلبانه تعیین و مبنای محاسبه شاخص قرار گرفت. متغیرهای مستقل که مبنای نه فرضیه تحقیق هستند در قالب سه طبقه از ویژگی‌های شرکت یعنی ساختاری، عملکردی و بازار قرار می‌گیرند. ویژگی‌های ساختاری شامل اندازه شرکت، اهرم مالی، پراکندگی مالکیت و عمر شرکت می‌باشد. ویژگی‌های عملکردی نیز شامل نسبت حاشیه سود، بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت جاری تعیین گردید. نوع صنعت و اندازه موسسه حسابرسی نیز ویژگی‌های بازار تعریف گردیده‌اند.

بررسی فرضیه‌های تحقیق به کمک تجزیه و تحلیل رگرسیون در سال 1386 نشان می‌دهد که بین اندازه شرکت، بازده حقوق صاحبان سهام و اندازه موسسه حسابرسی با میزان افشای داوطلبانه اطلاعات رابطه مستقیم و معنا دار برقرار است. از طرف دیگر بین عمر شرکت و میزان افشای داوطلبانه اطلاعات رابطه منفی و معنا دار وجود دارد. سایر متغیرهای مستقل مورد بررسی در این تحقیق با میزان افشای داوطلبانه اطلاعات رابطه معنا دار ندارد.

Abstract

Purpose – The main thrust of this paper is to assess the level of disclosure in the annual reports of non-financial Iranian firms and to empirically investigate the hypothesized impact of several firm characteristics on the extent of voluntary disclosure.

Design/methodology/approach – A disclosure checklist consisting of 46 voluntary items was developed to assess the level of disclosure in the 1386 annual reports of 150 firms which incorporated in Iran and their stock was saleable in Tehran Security Exchange. The association between the level of disclosure and some firm characteristics was examined using multiple linear regression analysis.

Findings – The results show that the mean of the disclosure index was 46%. Also, it was found that firm size, return on equity and Audit firm size was significantly positively associated with the level of disclosure. The remaining variables, however, were found to be insignificant in explaining the variation of voluntary disclosure.

Research limitations/implications – There are, however, several limitations in the study. First, the study focused on 46 selected disclosure items. Second, the choice of the items, however, does not reflect their level of importance as perceived by financial information users. Third, the unweighted or binary approach was implemented to measure the level of disclosure. With these caveats in mind, much caution should be exercised when interpreting the results.

Originality/value – The outcome of this study is undoubtedly of great concern to the investment community at large to assist in evaluating the extent of voluntary disclosure by Iranian firms and explaining the variation of disclosure in light of firm-specific characteristics. This study is deemed to add to the current extremely limited literature relating to accounting and reporting practices in developing countries in general and the Middle East in particular.

Keywords- Annual reports, voluntary Disclosure, financial reporting

فصل اول

کلیات طرح تحقیق

۱-۱ - مقدمه

یکی از عوامل مهم توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه، داشتن یک سیستم اطلاعات حسابداری و گزارشگری مالی مناسب و کارا است. اطلاعات کالای گرانبهایی است و اگرچه استفاده کننده بخش عمده‌ای از محصولات این سیستم اطلاعاتی، مدیریت یک واحد اقتصادی است، اما مدیریت بنا به وظایف و مسئولیت‌هایی که در قبال گروه‌های مختلف استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی دارد و همچنین بنابر الزامات قانونی، اطلاعات مختلفی را در اختیار استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی قرار می‌دهد.

گزارش‌های مالی سالانه از جمله مهم‌ترین خروجی‌های سیستم اطلاعاتی حسابداری است که برای گروه‌های مختلفی از استفاده‌کنندگان مالی، در چارچوب مشخصی ارائه می‌شود. گزارشگری مالی، تخصیص منابع یک واحد تجاری و قابلیت سوددهی آن را افشا می‌کند.

"اصل افشا" به عنوان یکی از اصول حسابداری، بر افشای کلیه واقعیت‌های با اهمیت و مربوط در رابطه با رویدادها و فعالیت‌های واحد تجاری اشاره دارد. این اصل ایجاب می‌کند که صورت‌های مالی به‌گونه‌ای تهیه شود که از لحاظ اهداف گزارشگری مالی قابل فهم، آگاه‌کننده و حتی‌الامکان کامل باشد.

اگرچه افشای کافی در گزارشگری سالانه نقش اساسی در تصمیم‌گیری گروه‌های مختلف علی‌الخصوص سهامداران دارد، اما تحقیقات انجام شده در کشورهای مختلف بعضاً نشان داده است که واحدهای اقتصادی بدون الزامات قانونی و حرفه‌ای تمایلی به افشای کافی اطاعات مالی ندارند.

با انجام این تحقیق در پی آن هستیم تا عواملی که احتمال می‌رود در میزان افشای اطلاعات توسط واحدهای تجاری تاثیرگذار باشد را شناسایی کنیم.

انتظار می‌رود نتایج این تحقیق به تشریح انحراف بین میزان افشای کنونی و افشای مورد انتظار، با در نظر گرفتن ویژگی‌های ساختاری، عملکردی و بازار بپردازد.

۱-۲ - بیان مسئله

اصل افشا به عنوان یکی از اصول حسابداری، بر افشای کلیه واقعیت‌های با اهمیت و مربوط در رابطه با رویدادها و فعالیت‌های واحد تجاری اشاره دارد. این اصل ایجاب می‌کند که صورت‌های مالی به‌گونه‌ای تهیه شود که از لحاظ اهداف گزارشگری مالی قابل فهم، آگاه‌کننده و حتی‌الامکان کامل باشد. به بیان دیگر اصل افشا خواستار افشای اطلاعات مربوط در صورت‌های مالی به‌گونه‌ای است که از یک طرف امکان اتخاذ تصمیمات آگاهانه برای استفاده‌کنندگان را فراهم نماید و از طرف دیگر باعث گمراهی آنان نشود.

اگرچه افشای کافی در گزارشگری سالانه نقش اساسی در تصمیم‌گیری گروه‌های مختلف علی‌الخصوص سهامداران دارد، اما تحقیقات انجام شده در کشورهای مختلف بعضاً نشان داده است که واحدهای اقتصادی بدون الزامات قانونی و حرفه‌ای تمایلی به افشای کافی اطلاعات مالی ندارند.

از طرفی تصور عام بر این فرض استوار است که مشخصه‌های ساختاری (برای مثال اندازه شرکت‌ها، نسبت بدهی، پراکندگی مالکیت و عمر شرکت)، عملکردی (برای مثال سود ناخالص، بازده حقوق صاحبان سهام و نقدینگی) و بازار (برای مثال نوع صنعت و اندازه موسسه حسابرسی‌کننده) را می‌توان جزء عوامل مؤثر بر میزان افشای اطلاعات مالی و غیرمالی توسط شرکت‌ها به‌شمار آورد. برخی از این تصورات در ادامه آمده است:

- شرکت‌های بزرگ‌تر تمایل به افشای حجم بیشتری از اطلاعات دارند. انگیزه برای جذب سرمایه بیشتر، داشتن منابع بیشتر برای تهیه و تجزیه و تحلیل و نهایتاً افشای اطلاعات و نیز هزینه نمایندگی بیشتر در شرکت‌های بزرگتر از جمله استدلال‌های ادعای فوق محسوب می‌شوند (بوتوسان^۱، ۱۹۹۷).
- شرکت‌های دارای اهرم بالاتر بایستی برای راضی کردن نیاز اطلاعاتی بستانکارانشان، اطلاعات بیشتری را افشا کنند (فاما و میلر^۲، ۱۹۷۲).

۱- Botosan

۲- Fama and Miller

- شرکت‌هایی که پراکندگی مالکیت‌شان بیشتر است، تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- شرکت‌های قدیمی‌تر، تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- شرکت‌هایی که عملکرد (سودآوری) بهتری از خود به‌جای گذاشته‌اند، تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند. سودآوری بالاتر ممکن است مدیریت را وادار به تهیه و افشای اطلاعات بیشتر کند تا توانایی شرکت را برای حداکثر کردن ارزش سهامداران نشان دهد و از این طریق پاداش مدیریت خود را افزایش دهد. به‌طور مشابه، مدیریت شرکت‌های سودده ممکن است که به خاطر رسیدن به سود بیشتر، احساس غرور کنند و بخواهد که اطلاعات بیشتری را به عموم عرضه کنند تا تأثیر مثبتی از عملکرد خود در اذهان عمومی ایجاد کند و طرز تلقی عموم را از عملکرد خود ارتقا بخشد (سینگ وی و دی‌سای^۱، ۱۹۷۱). در مقابل، مدیرانی که تجربه سودآوری پایین را دارند ممکن است احساس ترس کنند و تمایل داشته باشند که نتایج ضعیف خود را از طریق افشای کم اطلاعات کم‌رنگ جلوه نمایند (ریچارد^۲، ۱۹۹۲).
- شرکت‌ها از موقعیت مناسب مالی خرسند می‌شوند. آنها تمایل دارند تا در حالتی که نقدینگی شرکت بالا است، با انجام افشای بیشتر، استفاده‌کنندگان را از این امر آگاه سازند. بنابراین، شرکت‌های دارای نقدینگی بالاتر، تمایل بیشتری به افشای اطلاعات خود دارند (کوک^۳، ۱۹۸۰). از سوی دیگر، نقدینگی ضعیف ممکن است شرکت‌ها را وادار به افشای بیشتر کند تا موجب کاهش ترس سهامداران شود و به آنها متذکر شوند که مدیریت از مشکلات آگاهی دارد (والاس و همکاران^۴، ۱۹۹۴).
- شرکت‌هایی که در صنایع تولیدی فعالیت می‌کنند نسبت به سایر شرکت‌ها تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات خود دارند.

۱- Singhvi and Desai

۲- Richard

۳- Cooke

۴- Wallace and et al

• شرکت‌هایی که مؤسسه حسابرسی بزرگتری را به خدمت می‌گیرند، اطلاعات داوطلبانه بیشتری را افشا می‌کنند. زیرا موسسه‌های حسابرسی بزرگ اهمیت بیشتری برای حسن شهرت و حفظ اعتبار خود قائل هستند و بنابراین تمایل بیشتری دارند تا با شرکت‌هایی همکاری کنند که افشای بیشتری در صورت‌های مالی خود ارائه می‌کنند. به عبارت دیگر، موسسه‌های حسابرسی کوچک، قدرت کافی برای تأثیرگذاری بر رویه‌های افشای شرکت مورد حسابرسی خود ندارند. به علاوه، آن‌ها تلاش می‌کنند که در راستای حفظ مشتری خود، تا آنجا که ممکن است نظرات و خواسته‌هایشان را تأمین نمایند (فیرت، ۱۹۷۹ و والاس و ناصر، ۱۹۹۵).^۱

با توجه به مطالب پیش گفته، سؤال مطرح این است که آیا مشخصه‌های ساختاری، عملکردی و بازار به شرح فوق، جزء عوامل اثرگذار بر روی میزان افشای داوطلبانه اطلاعات در گزارش‌های سالانه شرکت‌ها هستند؟ به عبارت دیگر آیا بین مشخصه‌های مزبور و میزان افشای اطلاعات رابطه معناداری وجود دارد؟

۳-۱ - ضرورت انجام تحقیق

حجم وسیعی از تحقیقات مرتبط با سطح افشای اطلاعات مرتبط با مشخصه‌های یک شرکت، در کشورهای توسعه یافته انجام شده است، اما برای بررسی رابطه بین افشای اطلاعات و ویژگی‌های یک شرکت در ایران هنوز موقعیت‌های زیادی وجود دارد.

دو دلیل زیر، ضرورت انجام پژوهشی جداگانه درخصوص عوامل مؤثر بر میزان افشای داوطلبانه اطلاعات مالی و غیرمالی در گزارش‌های سالانه شرکت‌های ایرانی را دو چندان می‌سازد:

۱- Firth, ۱۹۷۹; Wallace and naser, ۱۹۹۵

۱. افشای داوطلبانه، یعنی ارائه اطلاعاتی فراتر از الزامات قانونی و اجباری، در مطالعات اخیر حسابداری به طور فزاینده‌ای مورد توجه بوده است. به علت عدم تکافوی اطلاعاتی که به صورت اجباری افشا می‌شوند، افشای داوطلبانه اطلاعات به سرمایه‌گذاران کمک می‌کند تا تصمیمات خود را در شرایط بهتری اتخاذ نمایند. از این رو در این تحقیق تلاش می‌شود که کیفیت افشای داوطلبانه اطلاعاتی که از طریق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، ارائه می‌شود، ارزیابی گردد.

۲. این تحقیق سبب می‌شود تا بتوان نحوه تأثیر ویژگی‌های شرکت یعنی مشخصه‌های ساختاری، عملکردی و بازار، بر روی میزان افشای شرکت‌ها را بهتر درک کرد. نتیجه این تجزیه و تحلیل‌ها می‌تواند برای شرکت‌هایی که به تازگی در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته می‌شوند، یا قصد ورود به بورس در آینده را دارند، سودمند باشد. آنها می‌توانند با مطابقت دادن مشخصه‌های ساختاری، عملکردی و بازار خود با سایر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، الگویی برای نقطه تعادل نسبی افشای داوطلبانه جستجو کنند.

۴-۱- اهداف تحقیق

این پژوهش دو هدف مهم را دنبال می‌کند:

۱. گزارشی از میزان افشای داوطلبانه اطلاعات مالی و غیرمالی که عموماً توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام می‌شود، ارائه کند.

۲. وجود رابطه بین مشخصه‌های ساختاری، عملکردی و بازار شرکت‌ها با میزان افشای داوطلبانه اطلاعات مالی و غیر مالی را بررسی و آزمون کند.

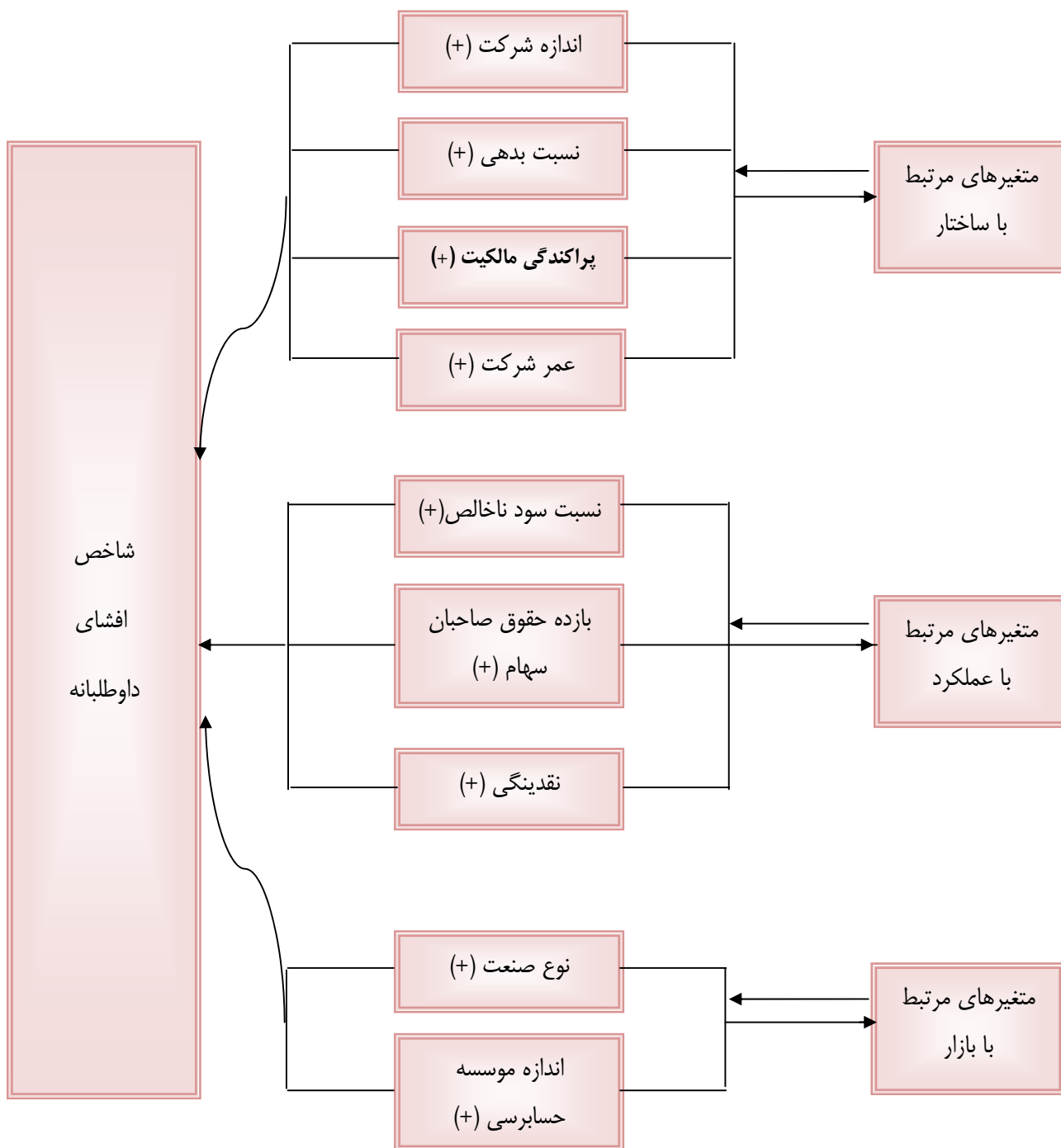
شناسایی این ویژگی‌ها و مشخصه‌هایی که می‌تواند در میزان افشای اطلاعات حسابداری شرکت‌ها مؤثر باشد، فعالان بازار سرمایه و در رأس آن‌ها سهامداران و سرمایه‌گذاران بالقوه را در ارزیابی وضعیت مالی شرکت‌ها و اتخاذ تصمیمات اقتصادی درست، یاری خواهد کرد.

۵-۱ - متغیرها و فرضیه های تحقیق:

توجه به این نکته حائز اهمیت است که ماهیت کیفیت افشا (متغیر وابسته) به طور ثابت، قابل تعریف و تعیین نیست. به علاوه، تعداد انواع مشخصه‌های یک شرکت (متغیر مستقل) در تحقیقات مختلف متفاوت است. این متغیرها را می‌توان به ۳ دسته زیر طبقه بندی کرد:

- **مشخصه‌های مرتبط با ساختار:** آن دسته از متغیرهایی هستند که انتظار می‌رود آشکارا در طول زمان ثابت و پایدار بماند. اندازه شرکت، اهرم، پراکندگی مالکیت و عمر شرکت نمونه‌هایی از این مشخصه‌ها هستند.
  - **متغیرهای مرتبط با عملکرد:** متغیرهای عملکردی مختص به زمان مشخصی هستند و اطلاعاتی را ارائه می‌کنند که برای استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری مفید است. نسبت حاشیه سود ناخالص، بازده حقوق صاحبان سهام و نقدینگی نمونه‌هایی از این مشخصه‌ها هستند.
  - **متغیرهای مرتبط با بازار:** متغیرهای مرتبط با بازار یا مختص به یک دوره زمانی مشخص هستند یا در طول زمان نسبتاً ثابت می‌باشند. این متغیرها ممکن است در کنترل شرکت باشد و یا خارج از کنترل آن. نوع صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسی‌کننده نمونه‌هایی از این مشخصه‌ها هستند.
- طبقه‌بندی فوق در نمایه زیر آمده است:

براساس طبقه‌بندی موصوف، باتوجه به تصورات عام و پرسشی که در قسمت "بیان مسأله" آمده است، فرضیه‌های مورد

بررسی در این پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

- ❖ **فرضیه ۱:** شرکت‌های بزرگتر تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۲:** شرکت‌های دارای اهرم بالاتر تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۳:** شرکت‌هایی که پراکندگی مالکیت‌شان بیشتر است تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۴:** شرکت‌های قدیمی‌تر تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۵:** شرکت‌هایی که نسبت سود ناخالص بیشتری دارند تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۶:** شرکت‌هایی که بازده حقوق صاحبان سهام بیشتری دارند تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۷:** شرکت‌های دارای نقدینگی بالاتر تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۸:** شرکت‌هایی که در صنایع تولیدی فعالیت می‌کنند نسبت به سایر شرکت‌ها، تمایل بیشتری به افشای داوطلبانه اطلاعات دارند.
- ❖ **فرضیه ۹:** شرکت‌هایی که از مؤسسه حسابرسی بزرگتری برای حسابرسی صورت‌های مالی خود استفاده می‌کنند، اطلاعات داوطلبانه بیشتری را افشا می‌کنند.

۶-۱- روش تحقیق:

روش تحقیق، همبستگی می‌باشد، یعنی بررسی وجود رابطه و همبستگی بین متغیرها از طریق رگرسیون. روش‌شناسی تحقیق نیز از نوع پس‌رویدادی (با استفاده از اطلاعات گذشته) می‌باشد.

۷-۱ - جامعه و نمونه آماری:

کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان جامعه آماری این تحقیق انتخاب شد.

با توجه به اینکه رویه‌های افشای شرکت‌ها در طول زمان دستخوش تغییرات محسوسی نمی‌شود، لذا بررسی ما محدود به یکسال مشخص می‌شود و از آنجایی که هر چقدر سال مورد بررسی به زمان حال نزدیک‌تر باشد نتایج آن کاربردی‌تر خواهد بود، سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۶ به عنوان سال مورد بررسی انتخاب شد. در تحقیق افرادی همچون بوتوسان^۱ (۱۹۹۵)، گری، میک و روبرت^۲ (۱۹۹۵) و هایونگ و جیانگو^۳ (۲۰۰۷) و بسیاری از تحقیقات مشابه نیز صرفاً یک دوره مالی مورد آزمون قرار گرفته است.

به دلیل اینکه پایان سال مالی شرکت تأثیری بر رویه‌های افشای اطلاعات ندارد، لذا همگن کردن شرکت‌های جامعه آماری از لحاظ همسان بودن پایان سال مالی مد نظر قرار نگرفت.

به دلیل ماهیت متفاوت فعالیت‌ها و افشای اطلاعات شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری‌های مالی، آنها را مستثنی کردیم.

۸-۱ - روش جمع آوری اطلاعات:

شاخص افشا به عنوان معیاری جهت اندازه گیری سطح افشای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس ایجاد شده است. ساختار شاخص افشا مبتنی بر اطلاعاتی است که شرکت‌ها از طریق صورت‌های مالی سالانه خود در اختیار سهامداران قرار می‌دهند. در واقع گزارش‌های سالانه به سهامداران، اصلی‌ترین مدارک گزارشگری است و سایر گزارش‌های مالی از بعضی جهات مکمل این گزارش تلقی می‌شوند. لذا داده‌های موردنیاز برای انجام این تحقیق از متن صورت‌های مالی، یادداشت‌های همراه آن و گزارش هیئت مدیره استخراج شده است.

۱- Botosan

۲- Gray, Meek and Roberts

۳- Huafang abd Jianguo

۹-۱- روش تجزیه و تحلیل داده ها:

برای بررسی وجود رابطه معنا دار بین متغیرهای مورد نظر از آزمون‌های رگرسیون ساده خطی در مرحله اول و روش حداقل مربعات استفاده می‌شود.

۱۰-۱- مدل تحقیق:

برای آزمون ارتباط بین مجموعه ویژگی‌های شرکت و میزان افشای داوطلبانه اطلاعات از مدل زیر استفاده شد که در زیر ارائه شده است:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8 + \beta_9 X_9 + \varepsilon$$

X_1 = لگاریتم ارزش دفتری کل دارایی‌ها X_7 = نسبت جاری

X_2 = نسبت بدهی X_8 = نوع صنعت

X_3 = پراکندگی مالکیت X_9 = اندازه مؤسسه حسابرسی‌کننده

X_4 = لگاریتم میزان عمر شرکت ε = سایر متغیرهای اثرگذار که تقریباً صفر در نظر گرفته می‌شود.

X_5 = حاشیه سود ناخالص Y = بیانگر سطح شاخص افشا است.

X_6 = بازده حقوق صاحبان سهام